

Riktlinjer för vårdhygieniska rutiner inom kommunal vård

Inledning/bakgrund

Kunskap om hygieniska rutiner är en förutsättning för att förebygga uppkomst av vårdrelaterade infektioner. Karaktäristiskt för vårdrelaterade infektioner är att de väsentligen drabbar personer med nedsatt infektionsförsvar generellt eller lokalt i en vävnad. Olika sjukdomstillstånd har betydelse liksom undernäring. Infektionsutbrott som exempelvis mag-tarminfektioner och spridning av resistenta bakterier förekommer vilket ställer krav på en bemanning med välutbildad personal. Vid allt vårdarbete måste man därför tillämpa goda hygieniska principer. För att uppfylla kraven på kvalitet och patientsäkerhet skall registrering av vårdrelaterade infektioner, med uppföljning och erfarenhetsåterföring ingå i organisationens systematiska kvalitetsarbete

Från och med den 1 januari 2016 gäller samma hygienregler vid arbete inom hemtjänsten, särskilda boenden och vissa LSS-boenden som inom hälso- och sjukvården. Vårdarbetet måste bedrivas på ett sådant sätt att smittspridning inte sker från vare sig infekterade eller från de friska smittbärarna. Detta gäller för all vårdpersonal som arbetar nära vårdtagare. Oavsett om det finns en känd smitta eller ej.

Se föreskrift ”Basal hygien i vård och omsorg”

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19819/2015-5-10.pdf>

Som komplement till dessa riktlinjer skall även ”Vårdhandboken” användas.

[http://www.varhandboken.se/Kategori/Hygien, infektioner och smittspridning](http://www.varhandboken.se/Kategori/Hygien,_infektioner_och_smittspridning)

Vid oklarheter skall medicinskt ansvarig sjuksköterska i kommunen kontaktas och/eller hygiensjuksköterskan på Vårdhygien SkaS.

Hygienombud

För att kunna arbeta effektivt med vårdhygieniska frågor så skall varje enhet ha minst ett hygienombud. Hygienombudet skall bl. a vara enhetens kontaktperson i vårdhygieniska frågor. Skall regelbundet gå igenom med övrig personal vad basala hygienrutiner innebär och hur de tillämpas.

Vilka måste följa reglerna om basal hygien?

Alla som deltar i vård och omsorg i de verksamheter som omfattas av SOSFS 2015:10, måste följa de regler som anges i 5 §. Det gäller både yrkesmässigt arbete och sådant som genomförs under utbildning.

Föreskrifterna ska tillämpas av dem som:

- bedriver verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), tandvårdslagen (1985:125) eller lagen (2001:499) om omskärelse av pojkar
- bedriver verksamhet med hemtjänst i ordinärt boende och verksamhet i särskilda boendeformer enligt 5 kap. 5 eller 7 § socialtjänstlagen (2001:453), dvs. särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre och bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning
- genomför insatsen bostad med särskild service för barn och bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 8 eller 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Basala hygienrutiner

Basala hygienrutiner är den viktigaste åtgärden för att förebygga smittspridning i vårdarbetet. De skall därför alltid tillämpas i alla vårdsituationer av all personal oavsett om det finns en känd smitta eller ej.

- Använd alkoholbaserat handdesinfektionsmedel före och efter alla vård- och undersökningsmoment och före rena arbetsmoment.
- Använd engångshandskar vid kontakt med kroppsvätskor eller utsöndringar som blod, urin, avföring. Desinfektera händerna när handskaran tagits av.
- Använd engångsplastförkläde i det nära omvårdnadsarbetet och när det finns risk för att du får kroppsvätskor eller utsöndringar på din arbetsdräkt. Detta gäller alla moment då det finns risk för att arbetsdräkten förorenas.

Basala hygienrutiner utgör grunden, i vissa situationer kan ytterligare skyddsrutiner vara nödvändiga till exempel stänkskydd som visir eller skyddsglasögon och munskydd.

Handhygien/ handdesinfektion

Händer och underarmar ska vara fria från ringar, armbandsur och andra smycken i arbetet. De är en grogrund för tillväxt av mikroorganismer. Naglarna skall vara kortklippta. Nagellack och lösningar skall inte användas.

Handdesinfektion med handsprit skall göras före och efter alla vårdmoment, efter handtvätt samt före och efter användning av handskar. Handtvätt med flytande tvål och vatten om händerna är synligt smutsiga eller känns smutsiga samt vid magsjuka.

Handdesinfektion på arbetsplatsen

- Möjlighet till handdesinfektion skall finnas på minst en plats i varje bostad om det inte innebär risk för vårdtagaren/brukaren.
- Det är lämpligt att vård- och omsorgspersonal är utrustad med personlig fickflaska med handdesinfektion särskilt inom hemvården.
- Skyddsförkläden och handskar skall finnas i varje bostad. För hemvården bör hygienlådor med handsprit, handskar och skyddsförkläden finnas i bilar.

Vad gäller för arbetskläder?

Arbetskläder i vård och omsorg ska bestå av en underdel och en kortärmad överdel eller en sammansatt över- och underdel. De ska bytas minst dagligen. I vissa situationer kan också plastförkläden eller andra skyddskläder behövas. För att arbetskläderna ska bli fria från smittämnen måste de kunna tvättas så att de blir rena. I Folkhälsomyndighetens kunskapsunderlag Att förebygga vårdrelaterade infektioner framgår att kläderna därför måste tåla att tvättas i minst 60 grader. I övrigt finns inga speciella krav när det gäller arbetsklädernas färg, logotyp eller annan utformning.

Socialstyrelsens föreskrifter reglerar hur arbetskläder ska användas för att förebygga uppkomst av infektioner och smittspridning. I gruppboendestäder är det viktigt att arbetskläderna inte gör att boendet får en institutionell prägel. Personalens kläder behöver inte se ut på något särskilt sätt eller vara lika för alla anställda så länge de har korta ärmar och att både över – och underdel går att tvätta så att de blir rena. Det är upp till verksamheten att välja kläder som fungerar för det enskilda boendet och uppfyller både hygienregler och LSS intentioner.

Arbetskläder skall ha korta ärmar

Arbetskläder (kortärmad skjorta/t-shirt/motsv.) och byxa) skall användas i det dagliga arbetet inom vård och omsorg där det förekommer vårdtagarnära arbete och bytas dagligen eller oftare vid behov. Se Skaras anvisning för arbetskläder

Långärmade plagg förhindrar möjligheten till korrekt handhygien. Därför ska arbetskläderna vara kortärmade. Textila material förorenas snabbt och långa ärmar medför stor risk för att dessa förorenas i samband med vård- eller omsorgsmoment. Långa ärmar som kavlas upp kan glida ner. Det är därför inte tillåtet att bära ett långärmat plagg med uppkavlade ärmar under arbetskläderna. Kortärmad ren tröja får användas under arbetsdräkten.

Arbetskläder:

- Tillhandahålls av arbetsgivaren.
- Används endast på arbetsplatsen.
- Byts dagligen samt alltid om de förorenats. Tvättas vid minst +60°C i kontrollerad process.
- Hanteras och förvaras så att dess renhetsgrad behålls efter tvätt.

När behövs skyddskläder?

Skyddskläder ska användas utanpå arbetskläderna vid de vård- och omsorgsmoment där det finns risk för att arbetskläderna kan förorenas genom direktkontakt med en person, dennes kroppsvätskor eller annat biologiskt material (t ex hud och hudfragment). Om plastförkläden eller andra skyddskläder används rätt kan arbetskläderna användas ett helt arbetspass utan att smittämnen sprids vidare. Skyddskläder behövs också för att skydda personalen vid smittrisk (se Arbetsmiljöverkets AFS 2005:1).

Plastförkläde

Vid vårdtagarnära arbete skall plastförkläden användas, om det finns risk för att arbetskläderna kommer i kontakt med kroppsvätskor och utsöndringar.

Använd plastförkläde vid:

- Kroppsnära arbete (nedre toalett, byte av blöjor, byte av urinuppsamlingspåse, såromläggning etc.)
- Hantering av smutstvätt
- Bädning

Handskar

Vad gäller för användning av handskar?

Händerna ska desinfekteras omedelbart före och efter ett vård- och omsorgsmoment även när handskar används. Skyddshandskar tas på före arbetsmoment som innebär risk för att händerna

förorenas av kroppsvätskor. I en sådan situation finns det risk för att handdesinfektion inte räcker för att göra dem smittfria. Handskarna kan också ge ett visst skydd om en stickskada skulle inträffa. Skyddshandskarna ska vara för engångsbruk och av lämplig typ och material för det arbetsmoment som ska genomföras. Utöver kraven i hygienreglerna är det även viktigt att känna till att materialet i handskarna kan påverkas av desinfektion och därför bör de aldrig desinfekteras. Det är viktigt att inte bära handskar längre än nödvändigt då detta riskerar att ge hudproblem. Det är också viktigt att förvara handskarna på ett sätt så att de inte kontamineras.

Handskar skall alltid användas vid risk för kontakt med kräkning, urin, avföring, blod och sekret. Arbetsgivaren skall tillhandahålla engångshandskar av god kvalitet. Ta av handskarna direkt efter avslutat arbetsmoment, handdesinfektion med handsprit. Använd inte samma handskar till flera vårdtagare.

Naglar

Naglar skall vara korta och fria från nagellack och konstgjort material för att kunna genomföra en riktig handhygien. Korta naglar menas att naglarna inte syns från handflatan. Fri från nagellack inkluderar ofärgat nagellack.

Piercing

Piercing kan utgöra en risk för kontaktsmitta via händerna om piercinghålet är infekterat eller inte är läkt.

Hår/huvudduk

Långt hår skall vara uppsatt om det är längre än axellångt eller riskerar att falla ned. Om huvudduk/dok används skall den vara så kort så att den inte hänger ned och förorenas när man utför patientnära arbete eller det arbetsmoment som utför. Den skall tvättas regelbundet i minst 60 grader. Kan beställas tillsammans med övriga arbetskläder i kommunen.

Hudåkommor

Personer med återkommande eller långvariga hudsjukdomar av typen kroniska sår, psoriasis eller eksem skall inte ha patientnära kontakt. Sådana tillstånd ska bedömas av läkare för behandling. Ett färskt sår t.ex. skärskada ska alltid ha täckande förband.

Punktdesinfektion och städning

Punktdesinfektion är en viktig åtgärd för att förhindra smittspridning. Det är vårdpersonalens ansvar att punktdesinfektion utförs: omedelbart vid spill av t.ex. blod, urin, avföring eller sårsekret eftersom kroppsvätskor och utsöndringar kan innehålla stora mängder smittämnen

Gör så här:

Tag rikligt med ytdesinfektionsmedel med rengörande effekt på en engångsduk och bearbeta den förorenade ytan. När ytan är synligt ren och torr är den desinfekterad. Övrig städning sker på vanligt sätt med rengöringsmedel och vatten

Rengöring/desinfektion

Desinfektera (smittrena) flergångsmaterial, t.ex. skålar, saxar, pincetter i diskdesinfektor.

Hjälpmedel

Förutsatt att korrekt punktdesinfektion utförts, rengörs använda rullstolar och andra hjälpmedel med rengöringsmedel innan de återlämnas. Förorenade tygdynor som inte kan tvättas i 60 grader kasseras.

MRSA (meticillinresistent *Staphylococcus aureus*)

MRSA-odling av personal

Vårdpersonal som vårdar MRSA-bärare kontrollodlas inte rutinmässigt, eftersom erfarenhet visar att risken att personalen blir smittad är mycket liten, förutsatt att basala hygienrutiner tillämpas.

Provtagning av personal görs vid nyanställning eller återgång i tjänst om personen arbetat i vården, vårdats på sjukhus, behandlats polikliniskt utomlands eller på sjukhus i Sverige med kända MRSA-problem. Enligt Socialstyrelsen bör minst de senaste sex (6) månaderna omfattas. Lokala rekommendationer förekommer, se respektive Vårdhygiens hemsida. Enhetschef (eller motsvarande) med personalansvar är den som ansvarar för att dessa riktlinjer följs.

Se vidare i handlingsprogrammet för MRSA.

<http://www.vgregion.se/upload/Smittskydds-enheten/Sjukdomar/MRSA/Handlingsprogram%20MRSA%202016.pdf>